

למען אחידות הרושם מוטב היה אילו תורגמו הדברים ביד אחת, או לו נקבע לפחות מתרגם אחד לכל משורר, כי רק בדרך זו אפשר היה למנוע הבדלים מופלגים.

כך, אפוא, מוצאים אנו כאן לפנינו את קצבו הדראמתי המבהיק והמהוקצע של ז'בוטינסקי ב"שיר סתיו" לוורלין:

בנהי ממרור / הומה כינור / טבת
פרוע, / ואל הלב/ חודר כאב / וגעגוע.

ובצד זה הרי תרגומה של רחל ל"תכלה השחק" של ורלין:

הה, איך כילית אתה הבוכה / בכי
תמרורים, / הגד, איך כילית אתה
הבוכה / ימי נעורים?

מוזכיר כל־כך את השירים הנוגים של המ־שוררת עצמה.

ברק־חיוך של משכיל קפדן מציץ מתרגום "התנועות" לראמבו בידי אברהם רגלסון; הפאתוס הרם שמור "בידי ז'אן מרי", אף הוא לראמבו, בתרגומו של ש. שלום; יצחק שנהר מיוצג ב"אופליה" לרמבו וב"אורים" לבודלר, לאה גולדברג ויהושע טרפי תירגמו שירים רבים, שהדקות הליריות מוחשת בהם היטב, תרגומי אליהו מייטס ועזרא זוסמן מצטיינים בראש־ראשונה בדיוקם, שלעתים הוא פורמליסטי כלשהו. קשה עדיין לומר מה כוחם של יתר המתרגמים, שאנו נתקלים בהם כאן לראשונה בתרגום שיר או שנים בלבד: עידו אבנרי, ראובן צור, יוסף כ"ץ וז. א. פרידלנד.

מ. ג.

בוריס פסטרנק

כרך זה, המחזיק קרוב למאה עמודי שירה ומעוטר כמה מסמכים צילומיים שנבחרו בטוב־טעם, הוא יומרני פחות מכמה מן הפר־סומים שהוציאה הוצאת "עקד", אם גם יש בו כדי לתת לרוכשו יותר סיפוק ו"כיסוי".

ואולם, דווקא משום הענין הנרחב, והמובן, בשירתו של פסטרנק, אי־אפשר שלא להצ־טער על התרגום המחוספס והמסורבל של חלק גדול מן השירים המובאים כאן, פגמים

קנבוס מפרפר של מפרש כבד; או ניטלטל בראש תורן סמוי־מעין בתוך הלילה, משיב בצווחה על כל צווחת סופה ממערב" (ע' 122).

מתרגמיהם של "לב המאפליה" ושל "ראי היס" נוטים יותר להשתמש במלים לא רגילות, משפטיהם נשמעים מהוקצעים פחות ומזכירים את החיספוס המצוי לפעמים במקור האנגלי.

ד. ג.

המקוללים

אמר החכם: קריאת שירה מתורגמת הריהי כנשיקת פיראהובה מבעד לצעיף החוצץ. לעולם אין התרגום עשוי למסור את כל הדקויות המיוחדות שבלשון שירה על גוני טעמיה, מיקצבה וקשרי דימוייה שאין להם שיעור, אף־על־פי־כן: יש הבדל בין נשיקה לנשיקה ובין צעיף לצעיף...

לכאורה אין "המקוללים" כי אם אנתולוגיה משל שלושה מגדולי השירה הצרפתית. לאמתו של דבר הריהי אנתולוגיה של עשרות משוררים עבריים, שניסו להריק מפלי אל כלי משהו מן היינות המשומרים ההם — איש ואיש בסגנונו ובמידת כוחו וטיב כשרונו, עד שלפעמים יקשה לשער כי משורר אחד הוא שכתב צור־שירים מסויים. גם המבחר אך מקרי הוא, שכן תורגמו השירים בפרקי־זמן ובמקומות מרוחקים זה מזה, ללא קשר מכוון ובלא ברירה מראש. אכן, מסתבר שברירה זו לא היתה כלל בידי מר דוד, המלקט והמביא־לכית־הדפוס. הוא ליקט כל מה שנמצא בעין, ניסה לקבוע סדר הגיוני כלשהו לדברים שנמצאו לו מן המוכן, הוסיף מבואות וביוגרפיות קצרות, לוח כרונולוגי וביבליוגרפיה, רחבה אך לא מוגזמת. ההוצאה מצדה שקדה ככל שהשיגה ידה על הידור היצוני ופנימי — עיטורים, שערים מצוירים, תצלומים של כתבי־יד, רשמי דיוקניהם של המשוררים.

* המקוללים; משירי שארל בודליר, פול ורלין וארתור ראמבו; הוצאת "עקד", ת"א (אין תאריך).

עוד ב„אבני בוהו“ בשבעים־ושבעה פנים, אל נימת הטראגיות העמוקה של היות־האדם לבדו עם כל היותו שייך מהכרח ומרצון לרקמה חברתית נתונה. קרע זה בין הוויית יחיד ומהומת הפלל נשקף אלינו מרובו של מחזור „שירי המרוצה הרעה“, אולם עמוק הוא פ־כמה במחזור הבא אחריו, „שירי השוט והשוטה“.

בעוד הרצון לעצור את „המרוצה הרעה“ הוא רצונו של כל אדם בעל עצמיות, הנה השוט הוא גורל, הנועד לא דווקא לשוטה אלא אף לרועה־הרוח — למשורר בעולם החדש; אף כי ההמשלה לקוחה מתוך „המלך ליר“ לשקספיר: „יש שוט לגו כסילים“. בשירים מופיע המלך ליר בכפל־משמעות: „המלך“ סימל את עולם האידיאלים, שכל ה„בנות“ — הרעיונות הנשגבים בגדו בו, חוץ מן הבת האחת, בת־השיר, שאותה משרת „השוטה“.

„ליל־ציניים־ופחים“ — התיפח השוטה,

והסער חסף את נורו שלמלך.

„ליל צינים ופחים“, — וכשוט השוטה
התשוטט הברק בארצו שלמלך.

אולם שלונסקי אינו מסתפק הפעם בסמלים מסוגגנים, מעודנים, הוא חותר לומר דברים מפורשים בפשטותם. הנה כי כן מעדיף הוא „אבני גוויל“, בלתי־מסותחות כל־עיקר, על אבני־הגזית הנושנות.

אדיר היער בשלכת.

נמחו, נמחו עקבי השביל — —

אל עוד תבנה גזית מליך,

חצוב דברך, מאבן־גוויל.

הדברים עתים הם מרים כלענה ופוצעים כאבן־קלע: „לא יישרת עקוב, לא עקפת / דרכך אל המחוז האחד. גם כי ששת ללכת בצוותא / והלכת יחדיו לבד“.

מיצוי להלך־רוחו של המשורר בימים אלה נמצא בשורה בודדת מתוך „שיר הערב המת“: — „שום כזב לא בגד כבגי־
דת האמת“. ונוכח נפילת „הכוכבים“

ו„מוט הצמרת“ ומשבר האידיאלים הפוקד את עולמו מוצא המשורר רק שתי נחמות. האחת היא בהשג הכללי של דורו, שהוא שב

שאינ לתרצם במורכבותו של המקור. בדומה לכך יש להצטער על שהראשון בשלושת המתרגמים הוא שנטל עליו את רובה של המלאכה ואת עיקרה של האחריות. גם הקדמתו של מר זוסמן, אף שניכרים בה יחס נפשי אמיתי אל המשורר הרוסי וידיעת הענין שלפניו, היא „אקספרסיוניסטית“ קצת יותר מדי וספק אם היא מתקינה לקורא גשר־גישה אל השירים המובאים בקובץ.

הרבה מגרעות התרגום עושות, אבל גם מחוץ לזאת דומה כי למקרא השירים האלה, במרוכז, אי־אפשר להתגבר על ההרגשה שמרחק עשרות שנים של התפתחות רוחנית ואמנותית מפריד בין קורא לא־רוסי בן־ימינו לעולמו הרוחני, והאמנותי, של בוריס פסטרנק. ביטוי לרגש זה אפשר היה לשמוע גם מפי רבים מקוראי „דוקטור זיוואגו“ מחוץ לרוסיה (קשה לדעת מה היתה הרגשתם הפנימית של הקוראים בתוך הו.ס.ס.ר. גופה).

אף אם אין זו אלא הרגש־יחיד של כותב השורות האלו, ראוי אולי גם להעיר שדווקא פרקי־השירה הראשונים — שלכאורה הם „מודרניים“ יותר, עשירי־דימויים ו„מרדניים“ יותר — מעוררים אמון והד פחות משירי „דוקטור זיוואגו“, אף שרוח קלאסית, מוראליסטית לפרקים, מהלכת בין שורותיהם.

י. ע.

אבני גוויל

לא מכבר כל־כך, עם יובלו, הופיעו כל שירי שלונסקי בשני כרכים גדולים והנה לפנינו ספר חדש, שלא נכלל בהוצאה המקור בצת, אף כי ניתן לשער שבחלקו כבר היה מוכן לפני שנים אחדות.

אולי יש בכך לרמוז על חטיבה מיוחדת בשירי שלונסקי, ייחוד שהופעתה בכרך נפרד באה להדגישו; אכן, העיון בשירים מוליך לסברה שכך הדבר באמת.

המשורר עובר כאן מגימת העצבות, הניכרת

* בוריס פסטרנק: מבחר שירים; עברית: עזרא זוסמן, בן־ציון תומר, שמואל שתל; הוצאת „עקד“ (ב. ת.); 96 עמ.